

Historisch onderzoek naar schrijfonderwijs

1 januari 1989

Auteurs: Mariëtte Hoogeveen, Piet-Hein van de Ven

Volume: 20

Nummer: 6

Pagina's: 265-274

Documenten

- [moer_jrg20_044.pdf](#)

bij moeten we opmerken dat geel praktijk opvat als hetgeen er door de jaren heen in taalmethodes aan voorschriften in oefeningen en opdrachten voor het schrijfvaardigheidsonderwijs is gelanceerd op deze beperking valt wel iets af te dingen er bestaan andere bronnen inspectieverslagen verslagen van leraren conferenties artikelen over praktijkervaringen overigens kunnen schriftelijke bronnen zoals geel zelf ook in zijn verantwoording aangeeft nooit bewijzen wat er nou precies in de klas gebeurde kennis van bijvoorbeeld taalmethodes levert op zich nog geen kennis op over hoe deze gebruikt werden boek geel neemt in zijn studie ook de retoriek van het taalonderwijs onder de loep en retoriek besprekingen door hem theorie genoemd staat dan voor datgene dat in handboeken didactische standdaarden en artikelen op een meer theoretisch niveau wenselijk wordt geacht voor het mariëtte hoogeveen schrijfonderwijs vgl kroon 1985 geel heeft zijn materiaal aan de hand van twee indelingsprincipes geordend in de eerste piet hein van de ven plaats gebruikt hij de momenten waarop methodenschrijvers nieuwe wegen inslaan als uitgangspunten voor zijn indeling in verschillende historisch onderzoek naar hoofdstukken die ieder een bepaalde tijdsperiode schrijfonderwijs afgrenzen daarnaast beschrijft geel de ontwikkelingen in het lager en voortgezet onderwijs in aparte hoofdstukken in zijn proefschrift getiteld niemand is meester geboren beschrijft rudolf geel de ge aan iedere beschrijving al dan niet systematisch de geschiedenis van het nederlandse schrijfvaardigheidsproces van welke werkelijkheid dan ook liggen heidsonderwijs in de 19de en 20ste eeuw onvermijdelijk interpretatieve activiteiten ten geel typeert zijn boek als een ideologisch grondslag geel gebruikt in zijn studie het beelden van het stelvaardigheidsonderwijs in het bekende model van het schrijfproces van de lager en voortgezet onderwijs waarin zijn aan amerikanen flower en hayes 1981 als kader dacht vooral uitgaat naar de periode tussen waarmee hij zijn gegevens interpreteert flo 1870 en 1940 met zijn beschrijving wil geel werken hayes presenteerden hun model als een antwoord op de vraag waarom er in een hulpmiddel om verschillende soorten en prode praktijk van het schrijfonderwijs zo weni g bleven die een schrijver

kan tegenkomen te verandert d aarnaast s preek t geel in zijn inlei belichten d ing de verw achtung uit dat inzicht in de ont het gaat hierbij niet om een descriptief model w i k keling sga ng v a n he t schrij fva ar d i g hei d son van het feitelijke schrijfproces maar om een d er w ijs g oede diens ten k an bewij z en aan he heuristisch ideaalmodel de kern van het mo dendaagse pogingen om de schrijf-vaardigheid del bestaat uit een ondersche i d in drie ver te verbeteren schillende processen die tijdens het schrijven een rol kunnen spelen het plannen formule geel biedt de lezer een beschrijvende litera ren en reviseren fasen die in wisselw-erking tuurstudie op basis van handboeken artikelen met elkaar kunnen voorko-men en taal methodes zijn belangrijkste conclusie verder gebruikt geel als kapstok voor de inter is dat er terugblikkend in de tijd weinig pretatie van zijn gegevens de eveneens beken nieuws onder de zon van de praktijk van het de indelingssyste-men voor de taken van een nederlandse stalonderwijs te vinden lijkt daar rede-naar lees ook schrijver en de onderdelen 265 w aaruit een b etoog lees ook te ks t is o pge kritiseerd wordt maar in de praktijk verande rt bou wd uit d e k lassieke retorica i n d it er niet veel de bestaande boekjes blijven het syst eem w ordt de re d enaar sc h rijver g eacht meest verkocht de volgende taken uit te voeren het be-denken het beeld van het stalonderwijs in het voo rt van de stof het or denen van de stof en het gezet onderwijs in de negentiende eeuw ver k iezen van d e juiste f ormulering en o ok d ient toont veel overeenkomsten met dat van het la de schri-jver rekening te houden met de inde ger onderwijs de gebruikte methodes waren ling van de tekst in onderdelen kort gezegd veelal van die voor het lager onderwijs afge het b e kende on d erschei d in inlei d in g kern in leid met name van hand-boeken voor onderwij clusief arg umentatie en een slot samenvat zers en inhoudeli-jk is er ook grote aandacht ting en conclusie voor syntaxis en woordenschat geoe-fend door middel van invuloefeningen en ook in in de volgende paragraaf geven we een be het middelbaar onderwijs vierde het reproduk knopte samenvatting van geels historie van tief stellen hoogtij stellen betekende het na het schrijfonderwijs daarna bespreken we en ve rt ellen van gegeven inhouden het schrijven kel e cen-trale aspecten van zijn studie van de zgn vrije opstellen zoals we ze nu kennen was voorbehouden aan de leerlingen een gesch i edenis in vogelvluch t van de hoogste klassen wel wordt er in het middelbaar onderwijs met name het gymnasi in de periode voor 1870 is er op het terrein um aan de hand van traditionele boeken rui van het st alonder w ijs ei g enlij k n a u w elijks spra me aandacht bes-teed aan de stijlleer k e van een m ethod ische aanpak h et leren ook nieuw in vergelijking met de ontwikkelin schrijven van brieven lijkt het enige waarvoor gen in het lager onderwijs zijn de publikaties in het lager on d erw ijs aandacht is h et schrij waarin opva ttingen geventileerd worden over ven van an d ere te k st en werd beschou wd als de rol van de leraar bij het stellen vragen of een activiteit voor geoefende taalgebruikers een leraar zelf een goede schrijver moet zijn d ie beschikk e n over een g rote kennis van de of spelfouten nu wel of niet verbeterd moeten wereld h et on d erw ijs be p erkte zich g r oten worden of de voorschriften uit de retorica nu d eels tot het bijbrengen van die kennis vanuit wel of niet gevolgd moeten worden zijn on het idee dat een goede schrijver vooral een derwerp van discussie maar ook voor het g oede denker d iende te zijn in d e prak-

tijk be middelbaar onderwijs geldt in de praktijk tekent dit dat het schrijven streng gereguleerd en weinig teerd is via het aanschouwingsonderwijs wordt de kennis van kinderen vergroot het omstreeks de eeuwwisseling ontke- tent het schrijven zelf bestaat uit het noteren van voor tijdschrift taal en letteren bij monde van afgedicteerde zinnen stalonderwijs betekende diens meest spraak- makende woordvoerder de zoveel als het achterelkaarplakken van j h van den bosch in geelse termen een losse zinnen volutie in het moedertaalonderwijs p 73 hierin komt enigszins verandering in de twee van den bosch en andere nieuwlichters nemen de helft van de negentiende eeuw als er voor nadrukkelijk af- stand van het gereguleerde het lager onderwijs specifieke methodes met stalonderwijs in de negentiende eeuw waarin steloefeningen verschijnen de na- druk blijft liggeen ruimte was voor de stem van het individu en op het vergroten van de kennis van de du en strikt voorgeschreven werd hoe de leerwereld maar er worden stijl oefeningen geleerd zich met behulp van tropen en stijlfiguren ven volgens een bepaald systematiek in een grammaticaal correct moest uit- drukken onder opklimmen de moeilijke idiosyncrasie oefening het motto taal is klank waarbij klank staat gebaseerd vooral uit het vormen van gram voor ge- sproken beschaafde omgangstaal grammaticaal correcte zinnen en het vergroten van pleit de nieuwe richting het gebruik van een de woordenschat het stalonder- wijs blijft de dagelijkse omgangstaal waarin de eigen ervaring tot het niveau van de zinsring van de schrijver verwoord wordt iedere in de negentiende eeuw zijn er wel afwijkende vorm van voorschrift of imitatie wordt afgewo- pvatting en waarin het dorene stereotiepezen want taalgebruik is individueel en taalop aanschouwingsonderwijs waarin het zielele voeding moet gericht zijn op de ontwikkeling van de leerling geen enkele rol speelt de van de vermogens tot expressie van de per 266 soonlijkheid de ni euwe richting zet zich af te tot zover reikt ook zijn systematische regende nadruk op de verstandsonwi- kkeling constructie die ten koste gaat van het gevoel en de fantasie onder verwijzing naar erfteijer 1958 en sie en tegen de stereotypie van het geijkte damhuis e a 1983 zegt geel zich niet verlijnd erwijs in het den daagse termen bepleit t plicht te voelen ook de recente ontwikkelingen de nieuwe richting het vrije stalonderwijs met in het stalonderwijs op de voet te volgen pvoor de praktijk a ls belangrijkste kenmerk de 14 h ij beperkt zich in zijn boek tot een aan over- gang van klassikaal naar individueel tal tendensen die gereleerd aan ontwikke- lin stellen gen in het verleden in het hedendaagse stel onderwijs kunnen worden waargenomen p in dezelfde periode zijn er in het lager onder 14 h ij wijst erop dat nog steeds de ideeën wijs onder invloed van de nieuwe richting ver van de oude en de nieuwe richting door nieuwingstendensen merkbaar maar het ver- werken en dat ondanks de communicatieve haal wordt eentonig vooral weer in het den trend van de jaren zestig de praktijk van het kenover in de wensen voor het stalonderwijs stalonderwijs zich nauwelijks wijzigt er verschijnen enkele metho- des die geent zijn op de vernieuwingsideeën maar hen is geen de verand e rbaarheid van onderwijs lan g leven beschoren en ze halen geen hoge op la g en vooral de traditionele taal methodes wat kunnen we leren van de geschiede- nis beleven herdruk na herdruk en onder tussen zoals geel die heeft gerecon-

strueerd wordt er druk door gediscussieerd over het al als centraal probleem formuleert geel de ondan niet schrijven aan de hand van voorgelb ak veranderlijkheid van het schrijfvaardigheidsonken inhouden schema s voorbeeld en en derwijs cfr p 9 na zijn historisch overzicht voorschriften komt hij tot de conclusie dat er een sterke de nieuwe richting krijgt de kritiek onmetho discrepantie tussen theorie en praktijk valt disch te zijn tot aan 1940 verandert er in het waar te nemen op het niveau van de theorie la g er onderwijs weinig er verschijnen enkele is er de nodige discussie de nieuwe rich nieuwe methodes waarin een g eintegreerde ting op het niveau van de theorie is er de aanpak van het taalonderwijs g estalte krijgt laatste decennia een stroomversnelling maar maar dit zijn slechts veranderingen in de ma r tot op de dag van vandaag wordt de bekende ge de pleitbezorgers van het vrije stelonder praktijk op veel scholen in grote lijnen gewoon wijs krijgen geen vaste voet aan de grond voortgezet p 225 de onveranderlijkheid voor het mi d delbaar on d er wijs z ien w e tussen van het schrijfvaardigheidsonderwijs wijt geel 1900 en 1940 w eer een vergelijkbare ontw i k aan factoren als keling zij he t dat het de bat tussen voor en 1 het ontbreken van een adequate opleiding tegenstanders van de nieu we richting zeer e x van leraren en onderwijzers op het specifieke pliciet en met onge ken d e felheid gevoerd ke terrein van het stalonderwijs gebrek wor d t er on tstaat een scherpe t eg enstelling aan kennis en vaardigheid werkt in de hand tussen aanhang ers van d e in d ivi d ualistische dat onderwijsgevenden gebruik blijven ma richting de su bjectivisten die de behoefte van ken van bestaande methodes die metho de mens zich in woorden te uiten en de p er des gaven althans nog een beetje houvast soonlijkheidsontw ikkelin g centraal stellen en p 225 d e o b jectivistisch sociale n voor wi e de school 2 het ontbreken van een goede theorie ver vo o ral een p laats is om leerlin g en o p te lei d en wacht mag worden dat de toenemende voor hun latere plaats in de s a menlevin g theorievorming op het gebied van het in de p raktijk van het stalonder w ijs vin d en we schrijfproces in combinatie met de verbeter slechts s p oren van dit debat teru g hier en de staldidactiek de komende jaren meer daar verdwijnen de stijlboekjes maar ondanks toepasbare resultaten zal opleveren d e discussies over verni e u w in g en b lijven er p 225 methodes verschijnen die voortborduren op de 3 geel vraagt zich vervolgens af of er naast traditionele aanpak kennis en vaardigheid niet ook didactisch met deze conclusie besluit geel zijn beschrij talent aanwezig moet zijn ving van de ont wikk elingen tot aan de tw eede 4 een vierde en belangrijke factor vormen de wereldoorlog arbeidsomstandigheden van onderwijs 267 gewenden de hoeveelheid tijd die van lera standigheden extra innovatiefac i liteiten bl ijkt ren w ordt gevra gd voor cor r ect i e grote de praktijk uitermate hardnekkig vgl hoge klassen veel lessuren is bijna niet te vin veen verkampen 1985 den p 227 ook daarom kiezen leraren als je de onveranderlijkheid van de praktijk als voor methodisch sterk gestructureerde be probleem wilt formuleren dan leve rt geels on naderin gen van het stelonder w ijs derzoek weinig meer op dan dat die onveran e r zijn bij d e ze oorz a ke n voor o nv e ra nderlij k derlijkheid niet iets van de laatste jaren i s en heid wel enige kantte k eni ng en te p laats e n dat wisten we al de door hem gesuggereerde h et ont b re k en van een g oe d e opleidin g is g een oplossing een goede theorie l ijkt i n het l i cht nieuwe

conclusie kalff 1893 van ginneken van de wereldw i jd gedocumenteerde innovatie 1 9 17 en schneid ers 1 9 2 9 om maar enkele problematiek tamelijk naief uit empirisch on auteurs te noemen zijn uitermate expliciet derzoek naar de lespraktijk van docenten in in hun neg atieve beoo rd eling van d e o p l e i ding nederland en in het buitenland blijkt dat do de vraag is echter of een betere opleiding al centen voo rt durend nieuwe ideeën op hun ei leen voldoen d e is s in d s de jaren zestig is er gen wijze tegen de achtergrond van hun eigen heel wat meer aan d acht bes teed aan d e o p lei referentiekader interpreteren en in praktijk ding van leraren m eer sta g e meer d idactiek brengen die interpretatie is een complexe een serie nieu w e handboeken waarin ook uit aangelegenheid waarin tal van factoren een gebreed wordt ingegaan op stalonderwijs toch rol spelen een voorname factor is de traditie kan men d e resultaten van het en q uete van het onderwijs het tradi tionele stelonder onderzoek van d amhuis e a 1 98 3 niet an wijs bepaalt meer dan honderd jaar tamel i jk ders interpreteren als dat de nieuwe o p lei hardnekkig de lespraktijk dat betekent dat dingsmogelij kheden in elk g eval voor het stel ook in het verleden leraren nieuwe ideeën op onderwijs geen p raktische veranderingen heb hun eigen traditionele wijzen interpre ben o pgelever d teerden historisch on derzoek zou aan het speciaal didactisch talent dan geel su gge licht moeten bren gen hoe personen in het ver reert dat het de moeite w aard zou zijn om er leden tot die interpretaties kwamen geels kende auteurs als schrijfadviseurs d e school bronnen bieden daarvoor genoeg gegevens binnen te halen stichting schrijvers school maar h ij werkt ze n i et uit samenleving hebben deze auteurs de origi ne dan d i d act isch ta l ent we w ijze n maar het gebruik van flower en hayes eens op de al lang vergeten uitgebreide publi een belemmerend kade r katiereeks school voor creatief schrijven waarin auteurs van naam en faam tal van in het slothoofdstuk de geringe veranderingen schrij f adviezen verstrekten r esultaten w e in het stalonderwijs een conclusie stelt geel kennen ze niet een m eer inhoudeli jke analyse dat hij op verschillende plaatsen geprobeerd van de reeks leert t rou w ens dat d ez e auteurs heeft de historische ontwikkelingen te verdui niets te vertellen hadden dat al niet onderdeel delijken door te verwijzen naar het model van was van het gedachtengoe d over schrijven flower en hayes p 216 e en goede theorie geel is w el w at al te p osi wat heeft het gebruik van dat model als inter tief over het model van flower en hayes ten pretatiekader nu eigenlijk opgeleverd onrechte zoals w e hieronder zullen aangeven niet meer dan enkele voorspelbare en niets bovendien leert de geschiedenis met name zeggende conclusies die geen enkele histori ook d e meer recent e geschiedenis dat inhou sche ontwikkeling ver duidelijken maar eerder d elijke veranderingen in het onder w ijs uiterma een inzicht in de werkelijkheid van toen belem te moeilijk in de praktij k tot stand ko men dat meren geel concludeert bijvoorbeeld dat het is zowel nationaal als interna tionaal zo w el planningsproces in de zin van het bepalen van voor moedertaalon der w ijs als voor allerlei an schrijfdoelen in het negentiende eeuwse stel dere vakken en kennisge b ieden overtui g en d onderwijs niet aan de orde was een weinig gedocumenteerd vgl fulhan 198 2 van de opwindende conclusie wanneer we net gele ven 1988 zen hebben dat er in die tijd uberhaupt nauwe natuurlijk w ijt g eel in dezen op de on g unsti lijks sprake was van het schrijven van vrije ge

randvoorwaarden veel lessen en grote opstellen maar voornamelijk van het oefenen klassen maar zelfs in relatief gunstige omstandigheden op het niveau van de 268 zinnen van belang maatschappelijk economische het gericht verzamelen van materiaal wordt ontwikkelingen institutionele kenmerken van door de nieuwe richting afgewezen en schrijfonderwijs de rol van schrijfonderwijs als schrijfstrategieën op de publieksgerichtheid instrument ter verbreiding van de standaard worden noch door de nieuwe richting noch in taal de functie van teksten op school en in het traditionele stelsel onderwijst behandelend luidt het maatschappelijk leven etc aan die facto een volgende conclusie die vooruitloopt op de reden besteedt geen aandacht klap op de vuurpijl bij al het stelsel onderwijs ook is het maar de vraag of het schrijfproces ongeacht de richting stond het formuleren in zoals in het model van Flower en Hayes het centrum van de belangstelling uitbeurt eenzijdig opgevat moet worden als een gaaude van het Flower en Hayes model kan de individueel psychologische proces en niet ook eenzijdige aandacht voor het formuleerproces als een subcultureel bepaald verschijnsel zie worden aan gegeven als een duidelijke tekort bijvoorbeeld het themanummer geletterdheid van het stelsel onderwijs p 2161 en over de moer 1987 dit gegeven onderstreept nog laatste fase uit het Flower en Hayes model eens de beperktheid van het Flower en Hayes merkt op dat het reviseerproces in de model het model is al te beperkt om de werkmethodes voornamelijk aan de orde komt kelijheid van nu inzichtelijk te maken laat in relatie tot het verbeteren van taalfouten staan die van vroeger 217 wat is hier aan de hand het gebruik van het Flower en Hayes model planningsprocessen schrijfstrategieën formuleerduidelijkt niets het belemmert juist een leerfase publiekgerichtheid reviseerfase alle dergaand begrip van de feiten die geheel be maalt termen uit een twintigste eeuw sbeschrijft en het draagt niets bij aan de beantwoording ideaal model van een mogelijk schrijfprobleem van de vraag waarom er in de praktijk die verwijzen naar de manier waarop er tijd van het stelsel onderwijs zo weinig verandert nu en dan nog in een stroming met een geheel wil met een eigentijds model de probleempaalde opvatting over wat schrijven is over men verklaren die hij in het verleden aantreft schrijven gedacht wordt hij laat daarmee de kans laten liggen om van weliswaar door geheel gepresenteerd als het uit de geschiedenis de problemen van nu te toonaangevende model p 17 maar bepaald verhelderen en dat is de reden dat een van de geen model waarop kritiek onmogelijk is zie motieven die geheel had voor het schrijven van bijv. Vos 1985 Janssen 1989 een model dat dit boek de schrijfdidactiek van nu verder helpt vooralsnog voor de didactiek van het schrijven pen met inzichten van toen helaas weinig heeft opgeleverd zie Hillocks 1986 en vruchten afwerpt daarvoor is een beschrijving ook een model dat geen verklarende kracht van die inzichten niet voldoende maar zal heeft of pretendeert te hebben vooral de context waarin die inzichten groei geheel wil met een beschrijvend ideaalmodel den ontrafeld moeten worden ontwikkelingen uit het verleden interpreteren als geheel het Flower en Hayes kader gewoon verklaren en beoordelen vgl een duidelijk te achterwege had gelaten had hij de vrijkomen kort van het stelsel onderwijs en daarmee doet de ruimte en energie kunnen gebruiken om de hij geen recht aan de wijze waarop er zoals lezer meer inzicht te geven in

de achtergrond hij zelf in zijn beschrijving van de feiten laat zien van het stalen onderwijs dat hij overigens op zijn in het verleden over het leren schrijven zeer leesbare wijze beschrijft gedacht werd geel drukt een kader op een ook de kapstok van de klassieke retorica werkelijkheid die niet uitsluitend in termen van voegt weinig inzichten toe aan de beschrijving dat kader te begrijpen is het flower en van geel het gebruik ervan leidt tot de even Hayes model is een te beperkt model om de eens voor de hand liggende conclusie dat de geschiedenis van het schrijfonderwijs te begrijpen negentiende eeuwse boeken en methoden erpen en te interpreteren omdat het slechts aan vooral met betrekking tot de stijl leer sterk dacht besteedt aan een aspect het schrijfproces door geïnspireerd zijn en dat is niet verwonderlijk opgevat als individueel psychologisch model als we bedenken dat het eeuwenlang de del van wat voor het begraven en interpreteren enige bron was waaruit geput werd van de geschiedenis van het schrijfonderwijs opvattingen over schrijfonderwijs en onderwijs van belang is voor inzicht in de geschiedenis in het algemeen ontstaan niet zo maar in kennis van het schrijfonderwijs zijn meer factoren een maatschappelijk en economisch vacuum juist die factoren die de geschiedschrijving hoge mate op het planingsproces teneinde van het stalen onderwijs boeiend en bruikbaar de cognitieve druk bij de kinderen te verminderen voor de praktijk van nu kunnen maken komen p 25 de kern van de gedachte is meer in geels boek niet of slechts heel oppervlakkig dan dat het gaat erom hoe kinderen tot de aan de orde kennis der waarheid p 27 geraken het gaat niet om schrijven alleen maar om leren kin schrijfonderwijs en opvoedingsidealen deren hebben geen kennis althans nauwelijks en die kennis moet verworven worden er is geel wijst op de centrale tegenstelling tussen bij Niemeyer's geen sprake van planings de subjectivisten en de objectivistisch proces maar van een visie op kinderen en de sociale hij neemt de termen over van leestren daaruit vloeiende logische wijze opvattingen 1935 het is niet duidelijk waarom geel niet over schrijven voort daarbij is de combinatie uitgaat van een eerdere publicatie zijdeveld van waarheid en schoonheid uitermate van be 1929 ty p eert namelijk de tegenstelling heel lang ieren formuleren is beschaven vanuit de uiterlijk hij die spreekt over het oude resp deze interpretatie is de nieuwe richting wer het nieuwe moedertaalonderwijs het verschil kelijk een revolutie van den Bosch's ken in ziens wijze zal wel voornamelijk voortkomen van kinderen eigen gedachten en een eigen uit verschil in persoonlijkheid in levenshouding taal toe al moeten we wel beseffen dat van ding is de opvoeder meer ethies dan aesthetisch den Bosch schrijft over voornamelijk hbs en ties van richting dan zal hij de culturele ontgymnasiumleerlingen wikkeling als noodzakelijke aanvulling van de niet alleen een visie op taal zoals van den natuur zo leiden dat de leerlingen tot maat Bosch en anderen die met name uitdroegen schappelijke mensen worden gevormd en hun maar ideeën over wat kinderen zijn hoe ze de verantwoordelijkheidsgevoel wordt gewekt en wat de uiteindelijke doelen van onderwijs streven is om al hun gaven en krachten te wijs zijn bepalen mede wat men verstaat onontwikkelen tot een harmoniese eenheid zo der stelvaardigheid sonderwijs de overwinning dat zij scherp het verschil voelen tussen innerlijk van het oude denken in de jaren dertig lijke vrijheid en losbandigheid of gemakzucht van deze eeuw wordt dan ook

goed getypeerd en steeds een innerlijke tucht handhaven met een uitspraak van kramer 1941 p 36 de opvoeder in wie het esthetische over die stelt dat leerlingen moeten oefenen in wie getal meer het accent leggen op de na taaltucht die denktucht is tuurlijke ontwikkeling en het individueel meer vrij het zou voor de hand moeten liggen om de heid van beweging laten curs van zijder ideeën van van den bosch c s te plaatsen in veld 1929 p 345 even verder in dezelfde het perspectief van de reformpedagogiek tekst typeert zij ervaart het verschil als een waarin een romantische visie op de jeugd verschil tussen de natuur de vrije loop laten waarin aandacht voor het zich ontwikkelende resp normen geveend voorgaan en leiden individu belangrijke aspecten zijn het zou voor waar gaat het om zijder d ziet de keuze de hand moeten liggen om de overwinning tussen twee definities van stelvaardigheid als van het oude denken in de jaren dertig en uiteindelijk een keuze tussen twee opvoedingsveertig te plaatsen in een toenmalige back to idealen tussen twee doelstellingen voor onbasics beweging die op zichzelf weer niet los derwijs individuele ontwikkeling versus maatgeven kan worden van economische crisis schap p eijk verantwoordelijkheidsbesef verpaupering van het proletariaat opkomst al aan het begin van zijn reconstructie geeft van de toen door velen negatief beoordeelde geel enkele citaten die in dit licht bezien zeer zegeningen der techniek als radio en film vgl verhelderend zijn zo citeert hij niemeyer van den ent 1941 mathieson 1975 1799 die goed zal schrijven moet vooral dat historisch onderzoek dergelijke relaties goed leren denken en elke volkomenheid tussen taalonderwijs en sociaal economische van den stijl is slechts een afdruksel van de trends kan blootleggen is duidelijk naar onvolkomenheid der denkbeeld en van hunne zezeming moet historisch onderzoek dat ook waarheid duidelijkheid bepaaldheid levendig doen om veranderingen in de retoriek inzichteheid schoonheid je kunt dergelijke citaten lijken te maken en de erin vervatte beginselen natuurlijk interpreteren zoals geel dat doet de nadruk ligt in 270 retoriek en praktijk de traditie vormt daarin een belangrijk gegeven we mogen ook niet vergeten dat sinds de ook de kloof tussen retoriek en praktijk kan tweede helft van de vorige eeuw de uiteindelijk worden verhelderd in historisch onderzoek in ke maatschappelijke functies van onderwijs beide definities van schrijfvaardigheid subjectselectie en allocatieniet zijn veranderd en tivistisch en objectivistisch sociaal heeft het dat schrijfvaardigheid steeds een van de selectie opstel een centrale positie als tekstsoort in de tiecriteria is geweest klas van peer 1987 1989 maakt duidelijk dat het schrijven zonder documentatiemaat opstel als typische onderwijsteke zijn oor sprong vindt in het essay een letterlijke verta door een uitspraak van de traditionalist koe ling van het woord essay geeft precies weer nien iemand is meester geboren als titel van waar het om gaat het is een poging een pro zijn boek te nemen en door de keuze van het beersel de auteur probeert zijn vernuft uit op flower en hayes model als interpretatiekader diverse onderwerpen t zijn op inies pro geeft geel signalen over zijn denkbeelden overbeert uit te vinden welke redenering klopt of schrijfonderwijs daar is op zich niets op te niet klopt welke redenering tijdelijk opgaat of gen het is zelfs de vraag of het mogelijk en misleidend is het genre is rijk aan contradictiewenselijk is om die opvattingen bij de relatie het essay en dan ook het

opstellen kennen constructie van een geschiedenis helemaal bij een subjectieve en persoonlijk experimenteel spel te zetten en toch belooft geel de lezer aspect maar ook een zoeken naar algemeen er zich in zijn betoog te zullen onthouden van geldende waarheid een objectief vastgesteld kwaliteitsoordeel p 118 en dat maakt hij waarheid hets is dan ook niet verwonderlijk niet waar door het hele boek heen wordt duidelijk dat de alternatieven die de laatste twee de delijk dat geel weinig sympathie voor de cennia zijn voorge steld als al te rationeel voor het ideeën van de nieuwe richting kan opbrengen opstel die twee kanten belichten creatief op pagina 146 typeert hij haar denkbeelden schrijven en gericht schrijven wat denigrerend als het nieuwe taal geloof we kunnen constateren dat het opstel elbeide en uit de manier waarop hij de kritiek op de typen van de definities toelaat de traditionele nieuwe richting verwoordt blijkt dat geel tussenpraktijk valt op beide wijzen te legitimeren de regels en vaak explicieter eigenlijk historisch onderzoek kan zo ook de kracht van ook voortdurend zelf met van den Bosch en de traditie duidelijk maken die is onder meer de zijnen in discussie is vgl p 147 149 gelyken in de pluriformiteit van het opstel 201 geel wijst het deficiet van de nieuwe waarin zowel subjectieve als objectieve kennis richting aan het onmethodische karakter er kan worden vergaard leraren kunnen beide van tegelijkertijd beschrijft hij hoe het stelen vormen van retoriek interpreteren tot hun tra derwijs van van den Bosch zelf leraar er in ditionele opstelpraktijk de praktijk waarschijnlijk uitgezien heeft van geel concludeert naar aanleiding van zijn gedachten Bosch legt de taalboekjes weliswaar aan schiedschrijving dat er bewegeing zit in de re to de kant maar geeft zijn leerlingen stelopdrach riek over stelsvaardigheidsonderwijs dat er veel ten aanwijzingen voor de te schrijven teksten minder bewegeing zit in de praktijk daarvan en en becommentarieert het werk van zijn leerling dat er dus verschil bestaat tussen retoriek en genpraktijk geels geschiedschrijving biedt nauwe onmethodisch dat hangt er maar vanaf als lijksinzicht in het waarden daaraan het interje methodisch zoals geel impliciet doet definiëretatie kadeflow er Hayes belemmert hem niet als het werken met schema's en het het zicht daarop aanleren van de juiste taalvormen via deelvaanieuwe opvattingen over schrijfvaardigheid digheids training en invuloefeningen dan wel creatief schrijven gericht schrijven functie de twee hoofdstukken die geel aan de ontneel schrijven zijn in hun kern pas te begrijpen wikkelingen na 1940 wijdt zijn uiterst mager tegen de achtergrond van bredere maatschap en wat kwalijker is tendentius geel docu pelijke denkbelden over de uiteinde in delijke doementeerit zich niet en negeert simpelweg allen van onderwijs de invoering daarvan levert vakdidactische publikaties die er de laatste ja problemen op om dat leraren op hun eigen wijzen over de na oorlogse ontwikkelingen in het vernieuwing en interpreteren de kracht van moedertaalonderwijs ook in relatie tot het 271 retoriek praktijkprobleem verschenen zijn vgl is wisten we al geel 1982 bovendien is het sturm 1988 de beschrijving van wat geel goedkoop en te simpel om een didactische op als he de endags tendensen waarnaemt lijkt vassing die ook in concreet onderwijsleermate vooral een poging om recente vernieuwing sberiaal is uitgewerkt een argument dat geel wegingen de nek om te draaien een voortdurend bij zijn

evaluaties gebruikt louter beeld op pagina 222 noemt Geel het creatief als een modeverschijnsel af te doen schrijven een van de naoorlogse vernieuwingsrichtingen ook een andere vernieuwingsrichting het geïntegreerde denken hij interpreteert het creatief schrijven wordt door Geel opgenomen schrijven als een hernieuwde opleving van de eerdere wijze naar de prullenbak verwezen dat ideeën van de nieuwe richting Geel nooit een voorstander van gericht schrijven vervolgens stelt Geel dat het creatief schrijven is geweest wisten we al uit zijn publicaties niet op grote schaal werd gekend en ties daarover Geel 1980a Geel identificeert dat dit eveneens toegeschreven kan worden gericht schrijven met de opvattingen van de aan de beperkte reikwijdte te ervaren zie ook objectivistisch sociale richting vervolgens ver Geel 1962 en onder de beperkte reikwijdte bindt hij ook hier te gemakkelijk een werk verstaat Geel dan dat deze werkvorm zich vorm die gekoppeld is aan laat twintigste richt op het flexibel maken van de steller op eeuwse opvattingen over het leren schrijven het vinden van ideeën via de brainstorm en van bepaalde tekstsoorten aan ideeën die in het combineren van ideeën Geel komt tot de negentiende en vroeg twintigste eeuw over volgende conclusie omdat bij het schrijven de functie van het leren schrijven op school van teksten de cognitieve kant waarbij leerlingen leefden Geel probeert wederom met begrip betreffende de logische opbouw en argumenten en denkbeelden van nu het verleden te spelen een rol spelen evenzeer oefening vereist verklaren en doet dat met vergelijkingen die als de aspecten van stelselmatigheid waarop bij mank gaan en als inhoudelijk geen argumentatief schrijven de nadruk ligt moet ook de methoden voorhanden zijn die een vergelijking van werkvorm eenzijdigheid worden toegeschreven mogelijk maken schuwt Geel geen middel om ven het ligt daarom voor de hand dat veel zijn vergelijkingen en etiketteringsdrift te bevredigen er weinig of niets in zagen of er dood digen nadat hij gericht schrijven heeft bevestigd een weg mee wisten p 222 schreven als een werkvorm waarin er een te Geel lijkt aan een specifieke werkvorm voor grote nadruk werd gelegd op de deelvaardig bepaalde tekstsoorten nl creatieve tekstenheid van het materiaal verzamelen ziet hij in pretenties toe te dichten van een didactiek die eens een parallel met de subjectivistische richt alle aspecten van het leren schrijven omvatting beiden beschouwden een zeer bepaalde en is het nu wel zo dat veel leraren er weinig manier om het stellen aan te pakken als zalig of niets in zagen en er geen weg mee wisten makend wanneer Geel een tweede vergelijking over de retoriek van het schrijven dertien is zo king trekt nu ook weer met de subjectivisten langzamerhand aardig wat bekend over wat blijken de voorstellen voor het stalonderwijs leraren in de praktijk nou precies doen zijn beoordeeld te worden op een psychologische nog maar enkele verslagen van empirisch onderzoek van de verwoorders van die derzoek verschenen bonset 1987 hoogeven ideeën een tweede vergelijking dringt zich op verkampen 1985 kroon storm 1987 met betrekking tot de zelfverzekerde niet voor van der leeuw bonset 1989 rensman tegenspraak gevoelige houding waarmee 1986 storm 1984 ook die worden voor zowel de nieuwe richting als gericht schrijven zover ze beschikbaar waren door Geel geneven werden gepropageerd p 222 gelukkig geerd voor uitspraken over wat er in de praktijk meester Geel zo genereus om er tussen tijd nu eigenlijk aan de hand is baseert hij zich

haakjes weliswaar een complimentje aan toe liever op een speculatie kantarti-
kelte van te voegen gecombineerd met een grote dosis cornelisse 1986 p 207
dan op onder enthousiasme 1 en besluit hij gelukkig nog zoekverslag en die er zi-
jn met de constatering enigszins zelfreflexief maar deze kwestie is dat de crea-
tiviteitsmode p 207 voorbij is vergeleken met de eerstgenoemde van minder laadt
geel de verdienking op zich dat hij zijn eigen belang idem gen scepsis bij het creatieve
schrijven wat al te gemakkelijk op de leraar projecteert dat geels boek zou
aan kwali te it ge wo nne n h e b geel geen voorstander van creatief schrijven
ben als hij zich had beperkt tot de periode 272 w aarover hij wel zijn bronnen
systeematisch ge g a n e g e t a l selected papers in mother tongue raadpleegd
heeft bij zijn interpretaties en con education etudes en p edagogie de a langue
mater clusies plaatsten we no ga l wa t kanttekeningen in montreal dordrecht cen-
tra de diffusie n gen m aar dat neemt niet weg dat geel de le p p m f foris 1987
zer die geïnteresseerd is in hoe er in de periode r wie is er zo knap als zijn doc-
umentatie de 1870 1940 gedacht werd over schrijfon map7 in de gids 143 1980 3
4 p 216 232 derwijs en hoe dat al dan niet zijn weerslag vond in de methodes voor
het s tellen die er geel r e a de betekenis van creatief schrijven verschenen met zi-
jn beschrijving daarvan een in tijdschrift voor taalbeheersing 4 1982 3 p leesbaar
en boeiend verhaal voorlegt 203 220 rudolf geel niemand is meester geboren ge-
geletterdheid themanummer moer 1987 2 schiedenis van het nederlandse schrijf-
vaardig g i nneken j van als ons moede taalonderwijs oitheidsonderwijs in de
negentiende en twintigste nog gezond wil worden n ijmegen 1917 eeuw mu i der-
berg coutinho 1989 isbn 90 6283753 0 291 pag prijs f 39 50 herri tz w et al eds
mother tongue education in europa a survey of standard language teaching in
sine european countries enschede slo 1984 literatuur h i l locks g research on wr-
itten composition urba bonset h onderwijs in heterogene groepen een na i l l eric
clearing house on reading and commu case study naar het vak nederlands in een
breed nication 1986 heterogene brugklas van een reguliere scholenge meensc-
hap en een literatuurstudie naar heterogeni hoogeveen m m verkampen schrijfon-
derwijs in teit en inte rne differentiatie purmerend 1987 de praktijk een verslag
van een etnografisch onderzoek naar de invoering van thematisch cursorisch
castell s de a luke c luke eds language schrijfonderwijs op een basisschool en-
schede slo authority and criticism london new york fa l mer 1985 press 1989
janssen d over s chrijven in levende talen 437 cornelisse w leze n en sch rij ven
geen tij d voor 1989 p 32 38 n i euw igheid op scho l en in nrc handelsblad 18
september 1986 bijlage wetenschap en onderwij s kalff g het onderwijs in de
moedertaal amster p 1 2 dam 189 3 damhuis r k de glopper h wa s dorp het
kramer w grondlijnen voor een methodiek en di opstelonder wijs sta l vaardigheid
in het voo rtgezet dactiek van het voortgezet moedertaal onderwijs onderwijs theo-
rie en praktijk amsterdam sco gron i ngen batavi a wol ters 1941 1983 kroon s
grammatica en commun icatie in het on ent w van den voorz het onderwijs in de
neder derwijs nederlands gron i ngen wolters noordhoff landse taal en letterkunde
op de middelbare school 1985 disse rt at i e ku n rapport van de commissie ter
bestudering van de middelen tot verbetering van het onderwijs in het kroon s j
sturm research on mother tongue nederlands aan scholen voor middelbaar en

voorbe educat i on in en international perspective soms i n reidend hoger onderwijs s gravenhalte rijksuitgeve troducto ry and admon i shing r ema r ks in gagne et rij 194 1 al 1987 p 111 12 4 erfte meijer a stijloefening op de m iddelbare leest j over het onderwijs in schriftelijk taalge school z p z j dissertatie ku n bruik in paedagogische studien 16 1935 p 262 280 flower l s j r hayes a cognitive process theo ry of w rti ng in co llege compos ition and cbm leeuw b van der h bonset vernieuwing in het munication 32 p 365 38 7 moedertaalonderwijs een vergelijking van zeven ca ses enschede slo 19 89 ter perse fulhan m the meaning of educational change new york 1982 273 m athieson m the preachers of culture a study of a w m koetsenruijter english and its teachers london a llen unwin 1 975 r berkenbosch peer w van form und i nhal t i n schu lischen schreibmustern eine soziohistorische analyse in osnabriicker beitreg e zu r sprachtheorie 36 1987 normatieve grammatica d 12 34 wenselijk en haalbaar peer w van the inv is i ble textbook writing as a cultu ral practica in castell luke luke 1989 p is het publikatie of publicatie en is het tesa 123 13 2 men tezamen te samen of te zamen het antwoord op dergelijke vragen is te vinden in rensman t omgaan met teksten in de les neder l ands interi m vers l ag van een case study op het ge de woordenlijst van de nederlandse taal beter bied van onderwij s i nnovatie 1 en 2 in spiegel bekend als het groene boekje de overheid jrg 4 1 p 7 31 en 2 p 43 6 7 mag het gebruik van spellingregels voorschrij ven en heeft dat ook gedaan door in de woor sturm j report on the development of mother denlijst voor de meest gangbare woorden offi tongue education in the netherlands since 1969 in cieel wettelijk de schrijfwijze vast te leggen herrlitz et al eds 1984 p 238 27 6 het is publikatie en te zamen maar is het een aantal mensen heeft of sturm j schoo l etnografi sch onderzoek en l eerplanontwi kkeli ng voor schr ijfonderwij s een een aantal mensen hebben of een bepaal bespreking aan de hand van een voorbeeld in peda de zinsconstructie officieel goed nederlands is gogische stud ien 65 1988 p 159 17 2 is minder eenvoudig te achterhalen anders dan bij de spelling van woorden het geval is schne i ders a over taa l en talenonderwij s i n mag de overheid namelijk geen grammaticare paedagogisc he studien 10 1929 p 113 127 gels voorschrijven er is dan ook geen groen 154 16 4 rood of blauw boekje waarin schrijvers het of ficiele antwoord kunnen vinden op grammati ven p h van de buitenlandse geschiedenissen van cale vragen moedertaalonderwijs in historisch sociologisch perspectief in werkverband 1988 p 163 20 8 is dat een probleem niet voor schrijvers in de praktijk maar wel voor de nederlandse taal vos j schrijfprocesonderzoek en schrijfmethoden unie dat is althans het gevoel dat ons be het onderzoek van f l ower en hayes en het leerboek kroop nadat we deel 21 van de serie voorzet van f l ower i n tijdschrift voor taa l beheersing 7 ten van de nederlandse taalunie gelezen had 1985 4 p 258 26 9 den in 1980 werd in artikel 4b van het ver drag van deze taalunie besloten tot het ge werkve rband voor onde r zoek van moedertaa londer meenschappelijk bepalen van de officiële spel wijs tussen apollo en hermes hoofdstukken uit de ling en spraakkunst van de nederlandse taal geschieden is van moedertaa londerwijs in en bu iten nederland enschede slo 198 8 tot op heden heeft dat verdrag nog niet geleid tot een geautoriseerde normatieve grammatica z ijde rveld a het n ieuwe en het oude moede rt aa l waarin men eenvoudig op kan zoeken of een onder w ijs in

paedagog ische studien 10 1929 p zin officieel goed nederlands is ook de 345 3 5
0 ans de algemene nederlandse spraakkunst kan die rol niet vervullen de ans is im-
mers een particulier initiatief en in eerste instantie een descriptieve grammatica
niet opgezet vanuit de bepalingen van het taalunie verdrag een officieel geau-
toriseerde normatieve gram matica komt er trouwens ook niet want na een hoop
juridisch geharrewar rond artikel 4b werd vastgesteld dat officiele alleen slaat op
spelling en niet op spraakkunst zo beschouwd heeft de taalunie dus in feit e 274